



การจัดการความรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับสมุนไพรไทย
ในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
THE KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR INTERITANCE
LOCAL WISDOM IN THAI HERB DONSAK SUB-DISTRICT
DONSAK DISTRICT SURATTHANI PROVINCE

นินธนา เอี่ยมสะอาด*

Ninthana lamsaard

สุกิจ เอี่ยมสะอาด**

Sukit lamsaard

ธนาวิทย์ รัตนเกียรติขจร***

Thanawit Rattanakietkhajorn

ศักดิ์สินธุ์ ชันแข็ง****

Saksin KunKheang

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ด้านสมุนไพรไทยในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อจัดหมวดหมู่ ผลิตความรู้ บันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เป็นระบบ และเพื่อพัฒนาการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้นำชุมชนหมู่บ้าน จำนวน 13 ราย ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 13 ราย และตัวแทนชุมชน จำนวน 39 ราย ใช้การสุ่มแบบเจาะจง โดยศึกษาข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเนื้อหาและการใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าสภาพการจัดการความรู้ด้านสมุนไพรในพื้นที่

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
e-Mail: ninthana@yahoo.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

**** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี



ตำบลดอนสัก มีแพทย์แผนไทยที่รักษาด้วยสมุนไพรที่มีความเชี่ยวชาญแตกต่างกันไป การถ่ายทอดความรู้ทั้งการสืบทอดจากบรรพบุรุษและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลดอนสักมีทั้งพืชสมุนไพรที่เกิดตามธรรมชาติบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง และพืชสมุนไพรที่ปลูกขึ้น ในการจัดหมวดหมู่ ผสมผสานความรู้ บันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร ได้จัดหมวดหมู่พืชสมุนไพรที่เกิดตามธรรมชาติบริเวณพื้นที่ชายฝั่งโดยจำแนกประเภทตามโรคที่ใช้สมุนไพรรักษา ได้แก่ 1) ท้องร่วง บิด อาเจียน ใช้โง้งกางใบเล็ก น้ำจากเปลือกใช้กิน โง้งกางใบใหญ่ นำเปลือกมาต้มน้ำรับประทาน ตะบูนขาว นำเปลือกและเมล็ดมาต้ม ตะบูนดำ ใช้ผลต้มน้ำดื่ม โปรงขาว นำเปลือกมาต้ม 2) การชะล้างแผล ห้ามเลือด สมานแผล ใช้โง้งกางใบเล็ก นำเปลือกมาตำให้ละเอียด โง้งกางใบใหญ่ นำเปลือกมาต้มน้ำล้างบาดแผล ตะบูนขาว นำเปลือกและเมล็ดมาต้ม ตะบูนดำ ใช้เปลือกและผลต้ม แล้วนำมาตำให้ละเอียด ขี้เหล็กย่าน ใช้ใบตำพอกตามบาดแผล 3) ขับลม ฟอกเลือด ขับเลือดเสีย ใช้ตำตุมทะเล แก่นไม้ใช้เป็นส่วนผสมในการปรุงยา แสมขาว แก่นมีรสเค็มเผื่อน ใช้ต้มน้ำกับน้ำเกลือในกระดุก 4) ถอนพิษ ขับสารพิษ ใช้รางจืด นำใบสดมาคั้นผสมกับน้ำข้าวข้าว กรองเอาแต่น้ำดื่ม ผักบ้งต้นสดหรือต้ม นำน้ำมาดื่มขับสารพิษ 5) หัวใจพิการ ใช้เต่าร้างแดง นำหัวและรากมาต้มน้ำดื่ม เป็นยาแก้ตับทรุด ช่วยขับพิษที่ตับและปอด 6) นิ่ว ริดสีดวง ใช้ขมิ้น นำใบสดมาคั้นน้ำดื่ม 7) ตับอักเสบ ใช้รังไก่ รากเป็นยาขับพิษไข้ รักษาอาการไอเป็นโลหิต และตับอักเสบ ส่วนการแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่นให้เป็นน้ำสมุนไพร ได้แก่ น้ำกระเจี๊ยบ น้ำอัญชัน น้ำตะไคร้ น้ำมะม่วงหาวมะนาวโห่ น้ำรางจืด สามารถรับประทานได้ทุกเพศทุกวัยเหมาะสมให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, สมุนไพรไทย, จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ABSTRACT

The main purpose of this research is to study the state of knowledge management about Thai herbs in Don Sak District, Surat Thani in order to categorize, integrate, and transcribed knowledge of local wisdom of herbs as well as develop herbal products for the community. The research samples are 13 community leaders, 13 villagers, and 39 community representatives selected by specific randomization method. Data were collected from primary and secondary sources by questionnaires and interviews. Content analysis and statistical analysis: percentage, mean, and standard deviation were used for data analysis. The result indicated that there are several respectable Thai herbal experts in Don Sak Area for Herbal Knowledge Management. The knowledge is transferred from generation to the next and become



more interesting to the public. The herbs in Don Sak area are natural herbs that grow on coastal areas.

The natural herbs of the coastal areas are effective in the treatment of following symptoms: 1) diarrhea, twisting, and vomiting-by using small leave of mangroves, drink water from the shell, using big leave of mangroves, boil the shell with water to drink, boil *Xylocarpus granatum*'s shell and seed to boil with water to drink, boil *Xylocarpus moluccensis* with water, boil *Cerriops decandra*'s shell, 2) wiping fresh wound, stop the bleeding, heal wounds-by using small leaves of mangroves and pound shell into small pieces, using small leave of mangroves by boiling shell with water to wipe wound, boil *Xylocarpus granatum*'s shell and seed to boil with water to drink, boil *Xylocarpus moluccensis* with water and pound into small pieces, pound *Mikania cordata* and put on wounds, 3) release gas in stomach, dialysis, and detoxification, -by using *Excoecaria agallocha* wood to be an ingredient in the preparation, using *Avicennia alba* boil with water to heal wind in the bone, 4) detoxification by using *Thunbergia laurifolia*, use Fresh leaves mixed with washed rice water, filtered water to drink, fresh morning glory or boiled fresh morning glory with water to drink in order to detoxify, 5) heart defects, using Fishtail Palm and root to boil with water to drink as a cure for liver disease, helps to extinguish lung liver, 6) gallstones, Hemorrhoids, squeeze Indian Marsh Fleabane fresh leaves to drink, and 7) Hepatitis, take the root of *Arenga westerhoutii* to heal fever, treat blood coughs, Hepatitis, Processing of local herbs into herbal drinks e.g. Roselle juice, Anchan juice, lemon grass juice, Carandas-plum juice, and *Thunbergia laurifolia* juice which can be drunk at any age, and suitable for community products.

Keywords: knowledge management, inherit local wisdom, Thai herbs, Surat Thani province.

บทนำ

พืชสมุนไพรเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักนำมาใช้เป็นประโยชน์เพื่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บตั้งแต่โบราณ เช่น ในเอเชียมีหลักฐานแสดงว่ามนุษย์รู้จักใช้พืชสมุนไพรมากกว่า 6,000 ปี แต่หลังจากที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการสังเคราะห์และผลิตยาจากสารเคมีในรูปที่ใช้ประโยชน์ได้ง่าย สะดวกสบายในการใช้มากกว่าสมุนไพร ทำให้ความนิยมใช้ยาสมุนไพรลดลงมาก เป็นเหตุให้ความรู้ทางวิทยาการด้านสมุนไพรขาดการพัฒนา ไม่เจริญก้าวหน้า



เท่าที่ควร (นงลักษณ์ จีวจุ, ออนไลน์, 2560) ความตื่นตัวที่จะพัฒนาความรู้ด้านพืชสมุนไพรเริ่มจริงจังอีกครั้งหนึ่งตามข้อสั่งการจากรัฐบาลให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาพืชสมุนไพรไทยให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร ด้วยการกำหนดแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งประเด็นในการพัฒนา จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้กำหนดเป็นแนวนโยบายเพื่อสอดคล้องกับแผนแม่บทดังกล่าวโดยกำหนดว่า “มหานครเวชพถกษา ภูมิปัญญาเมืองคนดี” (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ออนไลน์, 2559) โดยมีสี่จังหวัดนำร่องเมืองสมุนไพรของประเทศไทย ได้แก่ เชียงราย สกลนคร ปราจีนบุรี และสุราษฎร์ธานี

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในสี่จังหวัดนำร่องเมืองสมุนไพร (herbal city) ของประเทศไทยที่มีศักยภาพในเรื่องสมุนไพร โดยมีภูมิปัญญาเดิม มีองค์ความรู้พื้นฐานทางด้านสมุนไพรที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และมีการใช้สมุนไพรในการดำเนินวิถีชีวิตเรื่อยมา แต่จากการมีวิถีชีวิตที่เร่งรีบ กอปรกับอาชีพที่เน้นมาทำสวนและประมง ทำให้ความสนใจด้านสมุนไพรลดน้อยลง ส่งผลให้การใช้และการสืบทอดด้านยาสมุนไพรลดลงตามไปด้วย อีกทั้งในปัจจุบันพบว่าประชาชนส่วนใหญ่พึ่งพาแพทย์แผนปัจจุบัน ประกอบกับเกิดปัญหาด้านสุขภาพมากขึ้นทั้งด้านสมอง กระดูก ความดัน หัวใจ เบาหวาน ยิ่งส่งผลให้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรมาใช้ลดน้อยลงจนความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรอาจเลือนหายไป ดังนั้นจากแนวนโยบายข้างต้นที่กล่าวมา ทำให้คณะวิจัยสนใจการจัดการความรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับสมุนไพรไทยในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อจัดหมวดหมู่ ผลิตความรู้ บันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เป็นระบบ รวมทั้งหาแนวทางการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน สร้างรายได้ สร้างอาชีพให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ด้านสมุนไพรไทยในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อจัดหมวดหมู่ ผลิตความรู้ บันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เป็นระบบ
3. เพื่อพัฒนาการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี



ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนในชุมชนตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และตัวแทนชาวบ้าน 2) กลุ่มแม่บ้านที่สนใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร

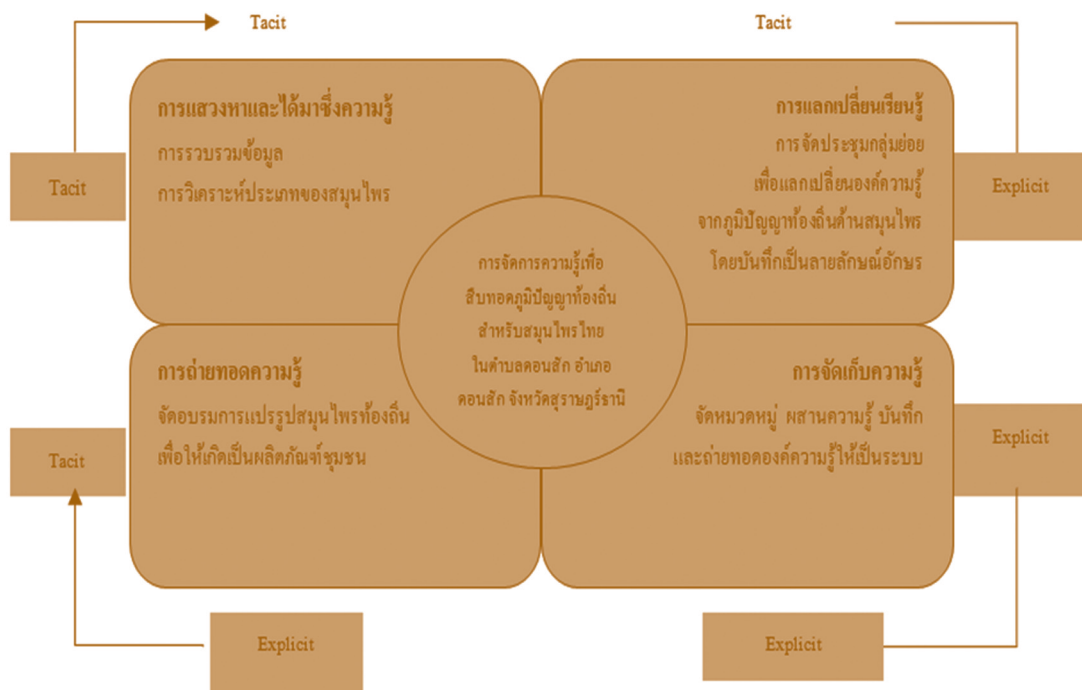
ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพการจัดการความรู้และปัญหาอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านสมุนไพรไทยในอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดหมวดหมู่ ผสานความรู้ บันทึก และถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร และพัฒนาการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ขอบเขตด้านสถานที่ ศึกษาข้อมูลของตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลา 12 เดือน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประยุกต์มาจากแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความหลากหลายของสมุนไพรให้เป็นหมวดหมู่ รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีองค์ประกอบสำคัญของกรอบแนวคิด ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย ประยุกต์จาก SECI Model (Nonaka & Takeuchi, 1995)



วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบเจาะจง โดยเลือกบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพรในชุมชน จำนวน 40 คน ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 9 คน ตัวแทนชาวบ้าน จำนวน 9 คน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 7 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลความหลากหลายของสมุนไพร และ 2) กลุ่มแม่บ้านที่สนใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถาม การจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่และเป็นระบบ และการใช้เวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแปรรูปสมุนไพร ซึ่งศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบข้อคำถามใช้ในการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 1 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ทราบสภาพการจัดการความรู้ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านสมุนไพรไทยในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. วัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 2 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อรวบรวมองค์ความรู้จัดทำเป็นหมวดหมู่ ฐานความรู้ บันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ
3. วัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 3 ใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการประเมินความพึงพอใจต่อการอบรมการแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน แล้วสร้างเป็นคำถามแต่ละด้านตามวิธีของลิเคิร์ต (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) และแปลผลความคิดเห็นโดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1981)

ผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการความรู้ด้านสมุนไพรไทยในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าในพื้นที่ตำบลดอนสักมีแพทย์แผนไทยที่รักษาด้วยสมุนไพร จำนวน 7 คน มีความเชี่ยวชาญแตกต่างกันไป เช่น รักษาโรคเฉพาะสตรี โรคที่รักษาด้วยการนวด ได้แก่ อัมพฤกษ์ ข้อเท้าแพลง ปวดเอว โรคลม แขนงหนี้ออก เคล็ดขัดยอก ข้อหลุดจากการหกล้มหรืออุบัติเหตุอื่น กระตุกทับเส้น เป็นต้น และการนวดประคบรักษาโรคเริ่มและงูสวัด การถ่ายทอดความรู้ทั้งการสืบทอดจากบรรพบุรุษและส่งต่อรุ่นสู่รุ่นและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลดอนสักมีทั้งพืชสมุนไพรที่เกิดตามธรรมชาติบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง และพืชสมุนไพรที่ปลูกขึ้น ได้แก่



ตะไคร้ ใบมะกรูด ขมิ้นชัน ข่า จิง มะขามป้อม กระเจี๊ยบ อัญชัน ทองพันชั่ง มะม่วงหาวมะนาวโห่ สาบเสือ ชะพลู ละหุ่ง ลำโพง ท้ายายม่อม คัดเค้า เสดดพังพอน ข้าวหลอ สบู่ขาว สบู่แดง เนียมหูเสือ รางจืด เป็นต้น สำหรับพืชสมุนไพรที่เกิดตามธรรมชาติบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง ได้แก่ ฝาดขาว รางจืด ลำเท็ง แสมขาว ตะบูนขาว ตะบูนดำ เต่าร้างแดง ประทลเล รังไก่ ผักบุ้ง ตาตุ่มทะเล ขี้เหล็กย่าน เข้มพระราม โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ ฯลฯ

2. การจัดหมวดหมู่ ฐานความรู้ บันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสมุนไพร ในการประชุมกลุ่มย่อยมีข้อเสนอให้จัดหมวดหมู่พืชสมุนไพรที่เกิดตามธรรมชาติบริเวณ พื้นที่ชายฝั่ง เนื่องจากพื้นที่ในตำบลดอนสักเป็นพื้นที่ราบชายฝั่ง ทำให้พืชสมุนไพรที่เกิดเองตามธรรมชาติ มีจำนวนมาก และยังไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่ให้ชัดเจน โดยจำแนกประเภทตามโรค ที่ใช้สมุนไพรรักษา ได้แก่ 1) ท้องร่วง บิด อาเจียน ใช้โกงกางใบเล็ก น้ำจากเปลือกใช้กิน โกงกาง ใบใหญ่ นำเปลือกมาต้มน้ำรับประทาน ตะบูนขาว นำเปลือกและเมล็ดมาต้ม ตะบูนดำ ใช้ผลต้ม กับน้ำดื่ม โปร่งขาว นำเปลือกมาต้ม 2) การชะล้างแผล ห้ามเลือด สมานแผล ใช้โกงกางใบเล็ก นำเปลือกมาตำให้ละเอียด โกงกางใบใหญ่ นำเปลือกมาต้มน้ำล้างบาดแผล ตะบูนขาว นำเปลือก และเมล็ดมาต้ม ตะบูนดำ ใช้เปลือกและผลต้ม แล้วนำมาตำให้ละเอียด ขี้เหล็กย่าน ใช้ใบตำพอกตาม บาดแผล 3) ขับลม พอกเลือด ขับเลือดเสีย ใช้ตาตุ่มทะเล แก่นไม้ใช้เป็นส่วนผสมในการปรุงยา แสมขาว แก่นมีรสเค็มเผื่อน ใช้ต้มกับน้ำเกลือในกระตุก 4) ถอนพิษ ขับสารพิษ ใช้รางจืด นำใบสด มาคั้นผสมกับน้ำข้าวข้าว กรองเอาแต่น้ำดื่ม ผักบุ้งต้นสดหรือต้ม นำน้ำมาดื่มขับสารพิษ 5) หัวใจพิการ ใช้เต่าร้างแดง นำหัวและรากมาต้มกับน้ำ ดื่มเป็นยาแก้ตับทรุด ช่วยขับพิษที่ตับและปอด 6) นิ่ว ริดสีดวง ใช้ขลุ้ นำใบสดมาคั้นน้ำดื่ม 7) ตับอักเสบ ใช้รังไก่ รากเป็นยาขับพิษใช้ รักษาอาการ ไอเป็นโลหิต และตับอักเสบ

3. ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านสมุนไพร ได้แก่ 1) ขาดการรวมกลุ่มและ ขาดศูนย์รวมแปลงพืชสมุนไพรทุกชนิด เพื่อใช้เป็นจุดศูนย์กลางในการเรียนรู้ 2) การยอมรับยาสมุนไพร ยังอยู่ในวงแคบ 3) พืชสมุนไพรที่เป็นพืชธุรกิจลดจำนวนลง 4) การสืบทอดภูมิปัญญาขาดการจดบันทึก จากผู้รู้หรือบรรพบุรุษ 5) คนรุ่นใหม่ไม่เห็นถึงความสำคัญของสมุนไพร

4. พัฒนาการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยคนในชุมชนสนใจการแปรรูป สมุนไพรท้องถิ่นให้เป็นน้ำสมุนไพร ได้แก่ น้ำกระเจี๊ยบ น้ำอัญชัน น้ำตะไคร้ น้ำมะม่วงหาวมะนาว โห่ น้ำรางจืด เนื่องจากปลูกง่าย ลงทุนน้อย จำหน่ายง่าย มีประโยชน์ต่อร่างกาย อีกทั้งสามารถรับ ประทานได้ทุกเพศทุกวัย เหมาะสมให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยผลการประเมินความพึงพอใจของ ผู้เข้าร่วมอบรมการแปรรูปสมุนไพร พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผลการประเมินก่อนการอบรมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่ออบรมแล้ว มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมากที่สุด



ความพึงพอใจในวิทยาการและกระบวนการอยู่ในระดับมาก ในด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ก่อนการอบรมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่ออบรมแล้วคิดว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

พื้นที่ในตำบลดอนสักเป็นพื้นที่ราบชายฝั่ง มีแพทย์แผนไทยที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขา มีการส่งต่อองค์ความรู้ทั้งการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นและให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป ส่วนใหญ่ไม่ได้เก็บเป็นลายลักษณ์อักษร ใช้การเรียนรู้จดจำในลักษณะไม่เป็นทางการ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับ อภิชาติ ไจอารีย์ (2557) ที่กล่าวถึงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี ว่าการจัดเก็บความรู้ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บในตัวบุคคล ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร การถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่มีลักษณะไม่เป็นทางการ ส่วน ปาริชาติ คุณปลื้ม และรัตยา โสวรรณปรีชา (2559) กล่าวถึงการจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการสั่งสมความรู้ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละยุค โดยความรู้เหล่านั้นมักอยู่ในรูปแบบฝังลึกในตัวบุคคล หากไม่มีการถ่ายทอดก็จะสูญหายไปกับบุคคลเหล่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาเป็นความรู้แบบชัดเจน เพื่อการนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ทิ้งความเป็นไทย และ งามนิจ กุลกัน (2556) พบว่าการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ยังไม่มีการจดบันทึกองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเพียงการบอกเล่าและการสาธิตโดยอาศัยการจดจำ ทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะสูญหาย

การจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ถือว่าเป็นการต่อยอดองค์ความรู้จากการแปรรูปสมุนไพร เพื่อให้เกิดรายได้ในชุมชน อีกทั้งหากเกิดการรวมกลุ่มทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความแตกต่างในสรรพคุณการรักษาโรคด้วยการใช้สมุนไพร จะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งภายในกลุ่ม และยังส่งเสริมให้คนในชุมชนมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ ร้อยขวัญ พุท มุ่งมาจน และทวีศักดิ์ วงศ์ไพศาล (2556) ที่กล่าวถึงการบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีโอศก จังหวัดอุบลราชธานี ว่าในกระบวนการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย การรวมกลุ่มประกอบกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร การคัดกรองความรู้ที่มาจากภายนอก การร่วมกันดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วย การนำแนวคิดที่ประสบผลสำเร็จแล้วมาปรับใช้และพัฒนาให้เหมาะสม พร้อมกันนี้ นางลักษณะ จิ๋วจุ (ออนไลน์, 2560) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการแปรรูปพืชสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่นจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา: บ้านโพธิ์พัฒนา ตำบลฉาง อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร ว่าการรวมกลุ่มแปรรูปพืชสมุนไพรด้วยการทำสบู่สมุนไพรและลูกประคบแห้ง สามารถผลักดันให้เป็นสินค้าชุมชนได้ อีกทั้ง ฐาปณี เลขาพันธ์ (2558) ยังได้กล่าวถึงการจัดการความรู้ด้านสมุนไพร กรณีศึกษา กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอมือง



จังหวัดปราจีนบุรี ว่ากลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังมีความรู้แน่นหนาในด้านการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และแปรรูปสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ มีเป้าหมายเพื่อใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพแบบพึ่งพาตนเอง การพัฒนากลุ่ม และเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพรที่ครบวงจร พร้อมทั้งเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคคลภายในและภายนอกชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มหรือศูนย์รวมแปลงพืชสมุนไพรทุกชนิด เพื่อใช้เป็นจุดศูนย์กลางในการเรียนรู้
2. ควรส่งเสริมการวิจัยและการเผยแพร่ความรู้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งรัฐควรสนับสนุนการใช้พืชสมุนไพรด้วย
3. ควรส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพรมากขึ้น เพื่อใช้ในครอบครัว เมื่อเหลือให้นำไปจำหน่าย
4. ควรส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาด้วยการจดบันทึกจากผู้รู้หรือบรรพบุรุษ โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร
5. ควรส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญของสมุนไพรโดยการจัดหลักสูตรสอดแทรกในกิจกรรมของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการรวมกลุ่มปลูกพืชสมุนไพรเป็นศูนย์รวมแปลงพืชสมุนไพรทุกชนิด
2. ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสมุนไพรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติบริเวณแหล่งพื้นที่ชายฝั่ง
3. ควรศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่น เพื่อสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่

บรรณานุกรม

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). *สารานุกรมความหลากหลายทางชีวภาพ ระดับท้องถิ่น ตำบลตอนล่าง อำเภอตอนล่าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- งามนิจ กุลกัน. (2556). การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 14(25), หน้า 18-30.
- ฐาปณี เลหาพันธ์. (2558). การจัดการความรู้ด้านสมุนไพร กรณีศึกษา กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 8(1), หน้า 12-25.



- นงลักษณ์ จิ๋ว. (2560). *การพัฒนาการแปรรูปพืชสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่นจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา: บ้านโพธิ์พัฒนา ตำบลคณที อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://maesot.kpru.ac.th/wp-content/uploads/2017/07> [2560, 16 ตุลาคม].
- ปาริชาติ คุณปลื้ม และรัตยา โสวรรณปรีชา. (2559). การจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 12(6), หน้า 89-97.
- ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน และทวีศักดิ์ วังไพศาล. (2556). การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 18(3), หน้า 45-55.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การวิจัยธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2559). *โครงการพัฒนาเมืองสมุนไพร (herbal city) ครั้งที่ 2/2559* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.industry.go.th/suratthani/index.php/news/item/742-herbal-city-2-2559> [2560, 17 พฤศจิกายน].
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2557). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 4(2), หน้า 241-258.
- Best, J. W. (1981). *Research in education* (4th ed.). New Delhi, India: Prentice Hall.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford, UK: Oxford University Press.